

Tredje delrapporten

Kommissionen
**MOT ANTI
ZIGANISM**

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Regeringen beslutade den 20 mars 2014 att inrätta Kommissionen mot antiziganism. Kommissionen ska komplettera och förstärka samhällets insatser mot antiziganism.

Syftet med kommissionen är att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och att överbrygga den förtroendeklyfta som finns mellan den romska gruppen och samhället i övrigt.

Regeringen konstaterar i kommissionens direktiv att romer i Sverige, liksom i många andra europeiska länder, drabbas av fördomar och diskriminering. Detta tar sig bland annat uttryck i våldshandlingar och trakasserier mot romer. Likaså konstaterar regeringen att under senare år har myndigheter vidtagit åtgärder som bidragit till att i viss mån förbättra romers situation. Arbetet mot antiziganism har framför allt skett i samband med arbete mot rasism, men då har det haft en förhållandevis undanskymd roll. Mot bakgrund av denna problemformulering konstaterar regeringen att ytterligare åtgärder behövs för att stärka arbetet mot antiziganism.

I kommissionens uppdrag ingår att samla kunskaperna om antiziganism och i samråd med berörda aktörer bidra till att sprida och förbättra genomslaget av befintlig kunskap, samt att identifiera och förmedla goda exempel och åtgärder för att motverka och förebygga antiziganism.

Kommissionen har också i uppdrag att delta i den allmänna debatten och medverka i olika former av utbildnings- och informationsverksamhet. Dessutom ska kommissionen ta ställning till insatser för att motverka antiziganism i den offentliga förvaltningen och skolan. Slutligen ska kommissionen följa utvecklingen och sammanställa de granskningar och åtgärder som rör frågan om registrering av romer på etnisk grund.

Ett tilläggsdirektiv beslutades av regeringen den 21 augusti 2014. Kommissionen gavs i tilläggsdirektivet uppdraget att ta fram och sprida ett material som utgår från *Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och*

kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). I uppdraget ingick också att ta fram och sprida en lärarhandledning.

Kommissionens ordförande är Thomas Hammarberg. Övriga ledamöter är Marianne Eliason, Eleonor Frankemo, Gunno Gunnmo, Domino Kai, Erland Kaldaras, Stefano Kuzhikov, Soraya Post, och Christian Åhlund. Andrés Zanzi är sakkunnig.

Kommissionen har en referensgrupp vars ledamöter är förordnade av regeringen. Den består av Rosmari Axelsson, Hans Caldaras, Lars Demetri, Rosita Grönfors, Britt-Inger Hedström Lundqvist, Djura Ivanov, Silvija Jansson, Bagir Kwiek, Gunilla Lundgren, Ingrid Schiöler, Elvis Stan, Tuula Schwartz, Nuri Selim, Emir Selimi, Michael Stankov, Angelina Dimiter Taikon, Kati Dimiter Taikon, Fred Taikon och Marian Wydow.

Kommissionen har också en referensgrupp som är kopplad till genomförandet av tilläggsdirektivet. Ledamöterna är förordnade av regeringen och referensgruppen består av Mona Danielsson, Nadja Ek, Albert Idic, Majlis Lindberg, Manuel Tan Marti och Angelina Dimiter Taikon.

Huvudsekreterare för kommissionen är Heidi Pikkarainen. Sekretariatet består också av utredningssekreterarna Katarina Hammarberg, Anna Holmlin Nilsson, Anneli Tillberg och biträdande sekreterare Būsra Kaya.

Med denna rapport lämnar kommissionen sin tredje verksamhetsrapport till regeringen om hur arbetet fortskrider och vilka åtgärder den vidtagit under perioden september 2015 – januari 2016. Likaså redovisar kommissionen i rapporten några iakttagelser kommissionen önskar synliggöra i detta skede.

Stockholm i februari 2016

Thomas Hammarberg

Marianne Eliason
Eleonor Frankemo
Gunno Gunnmo
Domino Kai
Erland Kaldaras
Stefano Kuzhikov
Soraya Post
Christian Åhlund

Heidi Pikkarainen
Katarina Hammarberg
Anna Holmlin Nilsson
Būsra Kaya
Anneli Tillberg

Innehåll

Kommissionens verksamhet	4
Skolboken Antiziganismen i Sverige och en lärarhandledning	4
Materialets spridning	5
Hatbrott med antiziganistiska motiv	7
Konsultationer om en romsk institution	8
Opinionsbildning	9
Debattartiklar	9
Pressmeddelanden	9
Utrymme och gehör för romska röster	10
Registrering av romer på etnisk grund	11
Medverkan i mässor, konferenser mm.	12
Rådgivning och stöd	13
Övrigt	14
Svenska Akademien	14
Europarådets brev	14
Utgångspunkter för kommissionens arbete fram till maj 2016	15
Konsultation i Malmö	15
Kartläggning av vissa myndigheters verksamhet i relation till arbetet mot antiziganism	15

Kommissionens verksamhet

Kommissionens främsta uppgift är att bedriva en verksamhet som bidrar till att utmana de antiziganistiska hinder som romer möter. Det handlar om att synliggöra på vilka sätt antiziganismen innebär en kränkning av romers mänskliga rättigheter och om att identifiera åtgärder som innebär att romer kan leva ett liv utan kränkningar, och utan att möta antiziganism.

En viktig utgångspunkt för kommissionens verksamhet är att den genomsyras av romsk delaktighet och medbestämmande. Denna utgångspunkt vägleder såväl hur kommissionen är organiserad som hur verksamheten bedrivs.

Kommissionen har ägnat sin tredje verksamhetsperiod åt framför allt tre områden; att fullfölja uppdraget att ta fram och sprida ett material som utgår från vitboken, att ta fram och sprida kunskap om hatbrott med antiziganistiska motiv, samt att påbörja arbetet med att ge ett underlag till regeringen med förslag på konkreta åtgärder som utmanar den antiziganism som är en del av många romers vardag.

Skolboken Antiziganismen i Sverige och en lärarhandledning

Kommissionen har under hösten 2015 bedrivit ett tämligen intensivt och omfattande arbete för att fullfölja uppdraget att ta fram och sprida ett material som utgår från regeringens vitbok *Den mörka och okända historien, om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8)* till skolor och andra delar av samhället. Kommissionen har även i enlighet med uppdraget tagit fram en lärarhandledning som ger förslag på hur materialet kan användas i klassrummen.

Kommissionens genomgång av befintliga läromedel inom SO på högstadiet visar att kunskap om den nationella minoriteten romer och om antiziganism i stort sett är obefintlig. Samtidigt är kunskaper om de nationella minoriteternas situation i Sverige samt innebörden av deras särställning och rättigheter i det nutida samhället tydligt framskrivet genom centralt innehåll i såväl historia som samhällskunskap i läroplanen (Lgr11) för högstadiet.

Det är mot denna bakgrund som vitboken har bearbetats utifrån perspektivet att historiska tillbakablickar kan ge elever möjlighet att reflektera över på vilket sätt den antiziganistiska historia som vi står på påverkar vår syn på romers mänskliga rättigheter i dag. Materialet har dessutom bearbetats för att göras tillgängligt för elever i skolår 8 och 9, men även för elever på gymnasiet.

En inte obetydlig del av arbetet med skolboken har ägnats åt att ta fram relevanta bilder och artiklar i arkiv. Likaså har nya porträttbilder tagits med syftet att levandegöra den kamp för de mänskliga rättigheterna som många

romer bedriver i dag. Mycket tid har också ägnats åt att hitta en lämplig layout för att både kunna presentera historiska och nutida skeenden.

Boken heter *Antiziganismen i Sverige – Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*. Dess kapitel är liksom vitbokens tematiskt upplagda och inleds med en bild som fångar kapitlets innehåll. Tanken med detta upplägg är att det ger möjlighet att också utifrån en bildanalys diskutera antiziganismens uttryck. En annan likhet med vitboken är att skolboken återger några romers erfarenheter av hur det har varit, och är, när livet påverkas av antiziganism. Några av intervjuerna har bearbetats och är hämtade från vitboken. Kommissionen har också genomfört ytterligare åtta intervjuer för att komplettera det historiska materialet men också för att tydliggöra antiziganismens nutida kopplingar och hur romer verkar för de mänskliga rättigheterna i dag. Boken avslutas med att återge FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och tjänar därmed som underlag för diskussion om de mänskliga rättigheternas betydelse för att identifiera och motverka kränkningar.

Lärohandledningen beskriver bakgrunden till, syftet med och upplägget av boken. Den ger stöd till undervisningen i form av lektionsförslag, förslag på kontext och förkunskaper, bildanalysfrågor, gestaltningar samt reflektions- och instuderingsfrågor. Den kopplar också till läroplanens värdegrund, uppdrag, mål och riktlinjer samt berörda syften och centrala innehåll i historia och samhällskunskap.

Kommissionen har under arbetets gång samrått med Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia och Skolverket om skolbokens och lärohandledningens inriktning. Därutöver har det som har framkommit vid möten med referensgrupperna väglett bokens inriktning och upplägg samt hur arbetet med materialet har bedrivits.

Skolboken och lärohandledningen har tryckts i två upplagor. Den första upplagan av skolboken och lärohandledningen trycktes i 2 000 exemplar vardera. Därefter genomförde kommissionen en språklig genomgång av skolboken och lärohandledningen. Skolboken trycktes därpå i 13 000 exemplar och lärohandledningen trycktes i 6 000 exemplar.

Materialets spridning

Kommissionen har som ett led i att sprida materialet till relevanta aktörer medverkat i Skolverkets och Forum för levande historias konferensserie om att stärka skolors arbete mot främlingsfientlighet och rasism för lärare, rektorer och kommunledningar. Kommissionen genomförde seminarier i Helsingborg, Luleå, Sundsvall, Karlstad och Örebro. Kommissionen presenterade då hur boken och lärohandledningen knyter an till läroplanen samt hur materialet i en läroprocess kan bidra till att stärka elevers kunskap om de mänskliga rättigheternas betydelse för ett fungerande samhälle. Seminarierna genomfördes av kommissionens ledamöter, sekretariatet och romska sakkunniga. De gästades av 230 deltagare.

Konferensserien erbjöd en plattform för en god spridning av materialet. Genom deltagande i konferensserien beställdes 2 875 böcker i klassuppsättningar och 110 stycken lärarhandledningar. I övrigt spreds 350 böcker och 350 lärarhandledningar.

Kommissionen har också delat ut materialet på Skolforum, en mässa där lärare och skolledare utbyter erfarenheter och tar del av det senaste inom forskning, läromedel och pedagogik. Bakom Skolforum står Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund och Svenska läromedel. På Skolforum genomförde Thomas Hammarberg tillsammans med Anneli Tillberg ett seminarium om materialet. Dessutom spreds materialet på Männskliga rättighetsdagarna i Göteborg (se mer nedan). Genom dessa arenor spreds 1 200 skolböcker och 800 lärarhandledningar.

I november gjorde kommissionen ett utskick av boken och lärarhandledningen till SO-lärare i alla landets högstadieskolor. I utskicket fanns ett följbrev om att det går att beställa en klassuppsättning kostnadsfritt från kommissionens webb. Därutöver har boken skickats till ett hundratal civila organisationer. I samband med utskicket publicerade kommissionen ett pressmeddelande som genererade en intervju med Heidi Pikkarainen i Morgon-Ekot samt i P4 Stockholm. Pressmeddelandet genererade också artiklar i Skolvärlden, Lärarnas Nyheter samt Lärarförbundets tidning Alfa.

Skolverkets webbsida "Fakta och inspirationsmaterial om romer" och webbplatsen minoritet.se har artiklar om materialet med en länk till kommissionens webbplats.

Kommissionen annonserar om materialet på SO-rummet, en webbportal som bland annat riktar sig till elever och lärare på högstadiet med aktuell information som rör ämnet SO. Kommissionen har till denna webbportal skrivit tre artiklar som bygger på skolboken och som ska publiceras i SO-rummet. Kommissionen annonserar också om materialet i É Romani Glinda nr 6 nov – dec, som i samband med utskick av tidskriften till sina prenumeranter också plastade in skolboken och bifogade den. Dessutom annonserar kommissionen om materialet i Skolvärlden, en tidskrift som speglar aktuella skolfrågor ur ett lärarperspektiv och ägs av Lärarnas Riksförbund.

Kommissionen informerar också om materialet i tiotalet facebookgrupper som vänder sig till lärare, till exempel Lärare mot rasism, SO-/SH-lärare och Lärarnätverket.

Sammantaget har 15 000 exemplar av boken och 7 500 lärarhandledningar delats ut genom kommissionens aktiviteter.

Kommissionen har beviljats medel av Regeringskansliet för att trycka upp boken i fler exemplar.

Hatbrott med antiziganistiska motiv

Antiziganism kommer bland annat till uttryck i form av hatbrott mot och kränkningar av personer som är eller uppfattas vara romer. Sådana brott är särskilt allvarliga genom att de, förutom att de drabbar en individ, också tenderar att sprida rädsla hos en hel grupp.

I dialoger med romer har hatbrott framförts som ett prioriterat område för kommissionen att arbeta med. Många romer har erfarenheter av att det inte lönar sig att anmäla hatbrott och upplever att anmälningar om hatbrott inte tas på allvar.

Vid en kvinnokonferens som kommissionen anordnade i maj 2015, lyftes också hatbrott fram som ett av fem prioriterade områden där det krävs åtgärder för att stärka romska kvinnors mänskliga rättigheter.

Tillgänglig statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) bekräftar att det föreligger ett stort mörkertal, och att det finns ett stort glapp mellan antalet anmälningar och antalet upplärade ärenden.

Enligt kommissionen framstod det därför som uppenbart att det krävdes ytterligare analys som kan leda till en identifiering av åtgärder som ökar rättsskyddet för de drabbade och säkerställer att hatbrott leder till konsekvenser. Lika viktigt är att det vidtas förebyggande åtgärder som tar sikte på att motverka den antiziganism som ligger bakom hatbrotten.

Kommissionen bedömde att det krävdes en djupare kunskap om vilka faktorer som är utmärkande för antiziganistiska hatbrott och varför dessa brott i så låg utsträckning klaras upp. Kommissionen menade dessutom att hatbrott med antiziganistiska motiv behövde belysas ur två utgångspunkter.

Därför gavs Isabel Schoultz, fil. dr i kriminologi vid Lunds universitet, i uppdrag att i en rapport analysera polisens utredningsåtgärder utifrån anmälda hatbrott och särskilt belysa varför dessa brott inte klaras upp i högre utsträckning, utan i stället i stor omfattning läggs ned. Tiberiu Lacatus, romsk expert, fick i uppdrag att ta fram en rapport som bygger på intervjuer med utsatta romska EU-medborgare och som synliggör gruppens egna erfarenheter av hatbrott och allvarliga kränkningar samt vilka åtgärder de anser nödvändiga för att förbättra situationen.¹

Rapporterna diskuterades i oktober med en grupp om tolv romska personer. Gruppen gav värdefulla synpunkter som har varit vägledande för rapporternas inriktning och slutsatser.

I oktober 2015 genomförde kommissionen ett rundabordssamtal i Malmö där rapporterna presenterades och diskuterades. I samtalen medverkade

¹ Båda rapporterna är publicerade på kommissionens webbplats, www.motantiziganism.se. Isabel Schoultz (2015), Polis-anmälda hatbrott med antiziganistiska motiv – en studie av polisens utredningsåtgärder; Tiberiu Lacatus (2015), Studie om hatbrott och andra allvarliga kränkningar riktade mot utsatta EU-medborgare.

representanter från Barnombudsmannen, Boverket, Brå, Expo, antidiskrimineringsbyrån Malmö mot diskriminering, Polisen samt Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö. Dessutom medverkade ett stort antal romska representanter.

I januari 2016 presenterade kommissionen rapporten *Agera mot antiziganistiska hatbrott*. I rapporten sammanfattar kommissionen sina iakttagelser om antiziganistiska hatbrott. I samband med att rapporten offentliggjordes, publicerade Dagens Nyheter en debattartikel av kommissionens ledamöter (se nedan).

Konsultationer om en romsk institution

Vid kommissionens konsultationer med romer under hösten 2014 framkom frågan om skapandet av en ny institution skulle kunna vara ett lämpligt initiativ för att stärka romers mänskliga rättigheter. Även Delegationen för romska frågor lade i sitt slutbetänkande fram förslag om att inrätta en institution för säkerställandet av romers rättigheter. Frågan har under den aktuella verksamhetsperioden bland annat beretts av en arbetsgrupp vars romska medlemmar i sin tur diskuterat frågan vidare i sina respektive nätverk.

En hypotes vid beredningen av nödvändiga åtgärder är om en institution eller ett sekretariat för romska frågor – med betoning på romsk delaktighet och inflytande – skulle kunna vara ett sätt att skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt och medvetet förändringsarbete på strukturell nivå för att förverkliga målet att romer har likvärdiga möjligheter och rättigheter som majoritetsbefolkningen.

Opinionsbildning

Debattartiklar

Kommissionen har under den aktuella perioden fått fyra debattartiklar publicerade. I debattartiklarna ”Tackla orsakerna till misären”² och ”Måste finnas lagliga alternativ”³ skriver ordföranden Thomas Hammarberg att repressiva förslag mot tiggeri bara sopar problemen under mattan. Politiska åtgärder måste inrikta sig mot orsakerna till den misär som många utsatta EU-medborgare befinner sig i. För det första måste hemländerna, främst Rumänien och Bulgarien, uppmuntras att genomföra nödvändiga reformer för att sätta stopp för antiziganismen. Svenska biståndsorganisationer som verkar i dessa länder bör ges stöd. För det andra bör en ”särskild EU-representant” inom EU-kommissionen inrättas för att samordna och kraftsamla unionens arbete för romers mänskliga rättigheter. För det tredje bör flera åtgärder i Sverige vidtas, exempelvis insatser gällande hatbrott, fler informationscentra bör organiseras och erfarenhetsutbyte mellan berörda kommuner bör intensifieras. Det måste också finnas lagliga alternativ för övernattnings- samt möjligheter till adekvat sjukvård för EU-medborgarna.

I debattartikeln ”European history of anti-Roma repression must be recognised” framhåller Thomas Hammarberg betydelsen av initiativ som belyser den antiziganistiska historien och på vilka sätt den allttjämt påverkar romers villkor.⁴

I debattartikeln ”Polisen måste agera mot antiziganistiska hatbrott”, betonar kommissionens ordförande och ledamöter vikten av att Polisen tar hatbrotten på större allvar och genomför åtgärder så att fler romer får upprättelse.⁵

Pressmeddelanden

Media är en viktig kanal för kommissionen för att nå ut med sina budskap. Kommissionen har under perioden publicerat fyra pressmeddelanden. Det första syftade till att uppmärksamma kommissionens andra delrapport (”Hatbrott, socialtjänst och romska kvinnor prio för kommissionens framtida arbete”). Det andra handlade om att synliggöra kommissionens hållning vad gäller antiziganistiska hatbrott i samband med publicering av de två hatbrottsrapporter som kommissionen hade beställt (”Hatbrott en del av romers vardag”). Det tredje rörde kommissionens utskick av ”Antiziganismen i Sverige” till SO-lärare på alla högstadieskolor i Sverige (”Alla högstadieskolor får ny bok om antiziganism”). Det fjärde publicerades i samband med att hatbrottsrapporten offentliggjordes (”Kommissionen mot antiziganism: Polisen måste ta antiziganistiska hatbrott på större allvar”).

Kommissionens pressaktiviteter har i sin tur genererat artiklar och inslag i bland annat Dagens Nyheter, Ekot, Radio Romano, Sveriges Radio, SVT, Dagens Arena, TT, Lärarnas Nyheter, Skolportalen samt flera lokaltidningar.

2 Publicerad i Svenska Dagbladet den 17 september 2015.

3 Publicerad i Dagens Samhälle den 2 november 2015.

4 Publicerad i ENARgy, The European Network Against Racism's webzine.

5 Publicerad i Dagens Nyheter den 29 januari 2016.

Utrymme och gehör för romska röster

En viktig del av kommissionens arbete handlar om att vara en plattform för romska röster och att ge perspektiv på antiziganism. Som ett led i detta publicerar kommissionen på sin webbplats kontinuerligt krönikor av framförallt romer om antiziganism. Information om krönikorna sprids också via kommissionens facebook.

Under hösten 2015 har kommissionen publicerat sex krönikor på webbplatsen. Britt-Inger Hedström Lundqvist, redaktör för Dik Manus och ledamot i föreningen RUNG, skrev om hur hennes meriter och erfarenheter nedvärderades av en förläggare när denne fick veta att hon är resande.

Erland Kaldaras, ledamot i kommissionen, skildrar i sin krönika hur en händelse i barndomen och som utspelade sig i ett varuhus fick honom att förstå hur antiziganismen ser ut och hur den verkar.

Sunita Memetovic, juridikstuderande och romsk aktivist, skrev om hur antiziganismen försätter henne i situationer av utanförskap samtidigt som hennes kunskap om antiziganism ger henne tillträde till samtal med makthavare som ministrar och myndigheter.

Marie-Louise Weise, producent på Kulturhuset i Borås och projektledare för utställningen "Vi är romer – möt människorna bakom myten", skrev en krönika om ett sabotage mot utställningen "Starkare röst" och polisens benägenhet att identifiera sabotaget som hatbrott.

Bennie Åkerfeldt, författare och resanderomsk aktivist, kritiserar i sin krönika de stigmatiserande föreställningarna om "tiggaren" hos politiker och i media.

Stefano Kuzhiov, ledamot i kommissionen, återger i sin krönika personliga erfarenheter som visar på antiziganismens olika uttryck och kontinuitet.

Registrering av romer på etnisk grund

Ekot hade den 16 december 2015 en nyhet om att polisen har samlat in personuppgifter från utsatta EU-medborgare. Kommissionen meddelade på sin webbplats att den utifrån sina uppdrag att bevaka frågan om registrering av romer på etnisk grund samt verka för ett överbryggande av förtroendeklyftan mellan den romska gruppen och samhället i övrigt, kommer att följa utvecklingen av polisens kartläggning.

Kommissionen menar att klarhet måste skapas om metoderna i uppgiftsinsamlandet och hanteringen av dessa persondata. Varför har icke-misstänkta personer omedvetet lämnat personliga uppgifter? Varför har de fotograferats? Kommer deras etnicitet att markeras? Hur har de utfrågade valts ut? Hur kommer uppgiftsamlingen att lagras? Om uppgiftssamlingen inte omedelbart förstörs, vilka kommer att ha tillgång till den? Ställdes systematiska frågor till EU-medborgare om huruvida de utsatts för trakasserier eller rena hatbrott av personer från lokalsamhället?

I samband med avslöjandet medverkade flera personer från kommissionen i media. Christian Åhlund intervjuades i Studio ett, Stefano Kuzhikov i Radio Romano och Heidi Pikkarainen samt Gunno Gunnmo av kulturredaktionen på SVT.

Kommissionen noterar att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden den 15 december 2015 beslutade att inleda en granskning av Polismyndighetens personuppgiftsbehandling med anledning av myndighetens kartläggning av brottslighet kopplad till utsatta EU-medborgare. Granskningen planeras vara avslutad i april 2016.⁶

⁶ Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Pressmeddelande, 2015-12-15.

Medverkan i mässor, konferenser mm.

Kommissionen medverkade under Mänskliga rättighetsdagarna i Göteborg den 9–10 november genom att närvara med en monter. Där delades profilprodukter och material ut: Antiziganism-skriften, skolboken *Antiziganismen i Sverige – Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag* samt lärarhandledningen, pennor, väskor och godis.

Kommissionen anordnade dessutom ett seminarium. Thomas Hammarberg, Heidi Pikkarainen och Erland Kaldaras presenterade kommissionens arbete samt skolboken på kommissionens seminarium ”Antiziganismen då och nu – en bok för högstadiet”.

Representanter från kommissionen deltog också i många andra seminarier om romers rättigheter, som arrangerades av andra aktörer. Heidi Pikkarainen var en av panelisterna i de välbesökta seminarier som arrangerades av Civil Rights Defenders; ”Staten och svenskheten” samt i Svenska FN-förbundets; ”Rasism i Sverige – vad säger FN?”.

Thomas Hammarberg deltog i Svenska FN-förbundets seminarium ”Hur oberoende blir en svensk MR-institution?” och var moderator i Göteborgs Stads, Romska rådet i Göteborgs och Göteborgs Universitets seminarium ”Romsk inkludering ur ett romskt perspektiv”.

Soraya Post deltog i Regeringskansliets seminarium ”Samling mot rasism – samverka mot afrofobi, antisemitism, antiziganism och islamofobi”.

Heidi Pikkarainen och Erland Kaldaras medverkade i konferensen ”Romers rättigheter är mänskliga rättigheter” som anordnades av Gävle kommun, Länsstyrelsen Gävleborg, Region Gävleborg och Hälsinglands museum. De berättade om kommissionens arbete samt den nya skolboken *Antiziganismen i Sverige – Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*. Konferensen riktade sig till tjänstemän och förtroendevalda i kommuner, Region Gävleborg och andra myndigheter och aktörer i Gävleborgs län.

Heidi Pikkarainen medverkade i seminariet ”Mediebildens av romer” som anordnades av Institutet för mediestudier i oktober i Stockholm. Institutet hade nyligen kommit ut med en studie med samma namn, där bland andra Thomas Hammarberg är med som skribent. Seminariet riktade sig till journalister och under seminariet gav Heidi Pikkarainen exempel på hur romsk media och romsk delaktighet kan bidra till att förändra mediabilden.

Anneli Tillberg deltog i en konferens om mänskliga rättigheter som anordnades av Örebro läns museum i oktober. Anneli Tillberg presenterade kommissionens arbete samt vitboken. Föreläsningen var en del av serien ”Mänskliga Rättigheter @ÖLM” som arrangerades av Örebro Rättighetscenter, Örebro läns museum, RFSL Örebro och ABF Örebro Län.

I december presenterade Katarina Hammarberg tillsammans med Erland Kaldaras kommissionen och dess verksamhet vid en romsk ungdomskonferens i Stockholm som arrangerades av Romska ungdomsförbundet.

Rådgivning och stöd

Kommissionen har även denna verksamhetsperiod tagit emot många telefonsamtal från romer som vill ha rådgivning och stöd i allehanda frågor. Kommissionen får också samtal om råd och stöd från Antidiskrimineringsbyråer och kommunala handläggare. Samtalen har framför allt handlat om hur man ska gå tillväga för att anmäla hatbrott och diskriminering inom socialtjänsten samt utsatta EU-medborgares rätt till skolgång.

Som konstaterats i tidigare verksamhetsrapporter är rådgivning och stöd en ofrånkomlig del av kommissionens arbete och kommer troligtvis att förbli så under dess fortsatta uppdrag. Samtalen ger kommissionen en god bild av hur situationen ser ut och vilka frågor som är mest angelägna. Dessutom är det uppenbart att mängden samtal vittnar om att kommissionen fyller ett stort behov genom denna funktion.

Övrigt

Svenska Akademien

I oktober uppmärksammade kommissionen Svenska Akademien om önskemålet att det i Svenska Akademiens almanacka ska anges att den 8 april är Internationella Romadagen. I framställan uttryckte kommissionen också önskemålet om att i almanackan även ange den 2 augusti som minnesdag för Förintelsens romska offer.

I november svarade Sara Danius, ständig sekreterare i Svenska Akademien, att Svenska Akademien avser att låta införa den 8 april som Internationella Romadagen i sin almanacka från och med 2017. Kommissionen kommer under våren 2016 följa upp förfrågan om den 2 augusti.

Europarådets brev

Kommissionen önskar erinra om att i slutet av augusti 2015 skickade Europarådets särskilde representant för Generalsekretariatet för romska frågor, Ulrich Bunjes, ett brev till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke där regeringens vitbok *Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet* beskrivs som ett "enastående gott exempel" och "en viktig milstolpe i kampen mot antiziganism". Av brevet framgår att Europarådet har för avsikt att sprida vitboken brett och stötta andra medlemsstater i deras strävan att göra historiska övergrepp och kränkningar mot romer kända för en större målgrupp.

I en kommentar på kommissionens webbplats anförde kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke att det är glädjande att Europarådet signalerar sig villig att använda vitboken som verktyg och ett gott exempel i arbetet för romers rättigheter. I kommentaren sa hon också att "kampen mot antiziganism fortsätter och i Sverige är arbetet som Kommissionen mot antiziganism genomför mycket viktigt."

Utgångspunkter för kommissionens arbete fram till maj 2016

Kommissionen avser att under den återstående tiden för uppdraget bereda förslag om hur ett arbete som främjar romers mänskliga rättigheter kan fortsätta och stärkas efter det att kommissionen har avslutat sitt uppdrag i maj 2016.

Kommissionens nästa rapport, slutrapporten, kommer att läggas fram i form av ett betänkande i SOU-serien. Ambitionen med denna är att förutom att ge en presentation av kommissionens verksamhet och iakttagelser också ge regeringen ett underlag med konkreta förslag på åtgärder som utmanar den antiziganism som är en del av många romers vardag.

Konsultation i Malmö

Kommissionen genomförde i december en dialog med cirka 35 personer, huvudsakligen romer, för att öka det romska deltagandet och inflytandet i kommissionens arbete. Under dagen fick deltagarna ge synpunkter på kommissionens arbete hittills samt på om skapandet av en ny institution skulle kunna vara ett lämpligt initiativ för att stärka romers mänskliga rättigheter. På mötet framfördes följande synpunkter på vad kommissionens slutrapport bör belysa:

- En grundlig analys av antiziganismens komplexitet och hur den påverkar romers rättigheter.
- En trovärdig modell för hur ett systematiskt arbete kan bedrivas för att komma åt antiziganismen samt hur ett sådant arbete kan följas upp.
- En beskrivning av hur ett arbete som innebär att agera och reagera mot antiziganism kan bedrivas.
- Hur romers delaktighet och inflytande kan stärkas.

Kartläggning av vissa myndigheters verksamhet i relation till arbetet mot antiziganism

Romer vittnar om att myndigheter agerar i begränsad utsträckning när romers rättigheter kränks. Antiziganistiska händelser och diskriminering passerar därmed obemärkt utan ansvarsutkrävande. En konsekvens är att många romer inte får upprättelse för kränkningar, vilket bekräftar romers erfarenhet av ovilja och oförmåga från samhällets sida att utmana antiziganismen.

Enligt kommissionen är det därför angeläget att få en god bild av hur ett urval av statliga myndigheter arbetar mot antiziganism och vad som görs för att säkerställa romers rättigheter i respektive myndighets verksamhet. Det är mot denna bakgrund kommissionen har gett konsultföretaget Emerga i uppdrag att ta fram en rapport som belyser såväl framgångsfaktorer som brister

i några statliga myndigheters arbete⁷ med att garantera romers rättigheter och bekämpa antiziganism.

Emerga ska även identifiera luckor i befintliga myndigheters arbete. Dessutom ska företaget ge förslag på åtgärder och metoder för att säkerställa att myndigheterna tar ansvar för hela sin målgrupp, inklusive den romska gruppen, samt att de lever upp till sitt särskilda ansvar för romer som nationell minoritet. Rapporten är således tänkt att utgöra underlag för kommissionens beredning av förslag på framtida insatser.

⁷ Studien innefattar en analys av Arbetsförmedlingen, Boverket, Polisen, Diskrimineringsombudsmannen, Folkhälsomyndigheten, Forum för levande historia, Kulturrådet, Skolverket, Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län.

Kommissionen mot antiziganism har i uppdrag att komplettera och förstärka samhällets insatser i arbetet mot antiziganism. Kommissionen ska samla kunskaperna om antiziganism och bidra till att sprida och förbättra genomslaget av befintlig kunskap, identifiera och förmedla goda exempel på åtgärder och metoder för att antiziganism inte ska påverka romers tillgång till sina rättigheter. Kommissionen ska också ta ställning till vilka insatser som krävs för att motverka antiziganism inom den offentliga förvaltningen och skolan.